

منابع اطلاعاتی و رسانه‌ها

تألیف:

علیرضا محمودی

همکاری:

علی رادفر

سرشناسه	: محمودی، علیرضا، ۱۳۵۵ -
عنوان و نام پدیدآور	: منابع اطلاعاتی و رسانه‌ها/ تألیف علیرضا محمودی، با همکاری علی رادفر.
مشخصات نشر	: تهران: چاپار، ۱۳۹۳.
مشخصات ظاهری	: ۲۵۰ ص.
شابک	: 978-600-276-052-4
وضع فهرست‌نویسی	: فیبا
داشت	: کتابنامه.
موضوع	: منابع اطلاعاتی
موضوع	: اطلاع‌رسانی
موضوع	: رسانه‌های رقیص
موضوع	: جستجوی اینترنتی
شناسه‌ها	: رادفر، علی، ۱۳۴۷ -
رده‌بندی کنگره	: ۱۳۳ م ۳۰۶۰/م ZA
رده‌بندی دیوپی	: ۰۲۰
شماره کتابشناسی ملی	: ۳۵۵۱۰۶

تهران: ۸۸۸۹۹۶۸۰ - ۰۲۱۴ - ۰۲۱۴

تهران - خیابان ولی عصر (عج) - بالاتر از دانشگاه

کوچه نوربخش - پلاک ۴۰ - نشر چاپار

منابع اطلاعاتی و رسانه‌ها

تألیف: علیرضا محمودی

با همکاری: علی رادفر

صفحه‌آرا و طراح جلد: رحیم کبیرصاير

ناظر فنی چاپ: مریم تقضلی

چاپ ۱۳۹۳

شمارگان: ۵۰۰ نسخه

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۲۷۶-۰۵۲-۴ ISBN: 978-600-276-052-4

قیمت: ۱۲۰۰۰ تومان

حق هرگونه چاپ و انتشار محفوظ است.

نویت چاپ: اول

پیشگفتار

با پیشرفت سریع علوم و فنون، انتشار منابع علمی به طور قابل ملاحظه‌ای رو به افزایش گذاشته و هر روز شاهد تولید اطلاعات بیشتری در همه زمینه‌ها به شکل‌های چاپی و الکترونیکی هستیم. از سوی دیگر، توسعه و پیشرفت هر کشوری در زمینه‌های علمی، فرهنگی، اقتصادی و سیاسی به استفاده صحیح از اطلاعات جدید وابسته است. نتیجه کوشش‌های تحقیقاتی ممکن است به صورت‌های مختلف در قالب مقالات مجلات، کتاب، گزارش‌های تحقیقی، پایان‌نامه‌ها، منابع الکترونیکی و جز اینها ارائه شود. افزایش منابع انتشارات و توسعه رشته‌های علمی مشکلاتی جدی در دستیابی به اطلاعات منتشر شده به وجود آورده است. حجم فزاینده اطلاعات، افزایش تعداد استفاده‌کنندگان یا نوبه مصرف و عبور اطلاعات از موانع مسافت، حق انحصاری تولید، زبان و مرزهای سیاسی از مهمترین عواملی هستند که باعث پیچیدگی بازیابی اطلاعات می‌شوند. بدون مهارت‌های شناسایی، اطلاع‌یابی و اطلاع‌رسانی منابع اطلاعاتی، با توجه به حجم نوبه اطلاعات کار دشوار و گاهی غیر ممکن می‌شود.

این اثر با این هدف که یک متن درسی و مبانی مقدماتی برای درس منابع اطلاعاتی و رسانه‌ها تهیه شده است، صرفاً برای کتابخانه‌ها و مراکز اطلاع‌رسانی نیست، بلکه هر شخصی می‌تواند در فعالیت‌های علمی و پژوهشی و پاسخگویی به نیازهای اطلاعاتی خود و دیگر مراجعه‌کنندگان استفاده نمایند.

در فصل نخست: این اثر درباره داده، اطلاعات، دانش، اهمیت اطلاعات،

اطلاع‌رسانی و ارکان اطلاع‌رسانی و نقش اطلاعات و اطلاع‌رسانی در جوامع امروزی، اقتصاد، فرهنگ، تحقیق و توسعه ... و نظریه‌های اطلاعاتی و اقتصاد اطلاعات بحث نموده است. در فصل دوم: ابتدا درباره روش‌های اطلاع‌رسانی، نظام‌های اطلاع‌رسانی، ابزارهای نوین اطلاع‌رسانی، شبکه‌های اطلاع‌رسانی و همچنین مزایای کارآمد اطلاعاتی توضیحاتی داده شده است.

در ادامه در فصل سوم: تاریخچه منابع اطلاعاتی از ابتدا تاکنون، انواع منابع اطلاعاتی، شیوه‌های دسترسی به منابع الکترونیکی، مدیریت اطلاعات و مدیریت منابع اطلاعاتی را مورد بررسی قرار می‌دهد. در فصل چهارم: از پیدایش رسانه‌ها، رسانه‌های چاپی، از ای رسانه‌های سایر، مدیریت محتوا و مخاطب و کنترل اعتبار منبع رسانه‌های الکترونیک، مزایا، و عوامل موثر در استفاده از این منابع بحث شده است. در فصل پنجم به فصل پایانی است از راهبردهای جستجو و بازیابی اطلاعات در فضای اینترنت، ابزارهای جستجو، رفتار اطلاع‌یابی و همچنین راهکارهای جستجو سخن به میان آمده است. همچنین یک پیوست تحت عنوان: منابع اطلاعات فارسی و خارجی برای افرادی که به صورت تخصصی به دنبال اطلاعات خاص، در پایگاه‌های اطلاعاتی هستند منبعی مفیدی می‌باشد. در ادامه ضمن سپاسگذاری از شما اساتید گرامی، دانش پژوهان عزیز درخواست می‌شود مطالعه نظرات اصلاحی خود را به پست الکترونیک Mahmoodi88@gmail.com ارسال نمایید.

با تشکر

علیرضا محمودی

کارشناس ارشد علم اطلاعات و دانش‌رسانی

فهرست مطالب

۷.....	پیشگفت
۱۳.....	مقدمه
۱۵.....	فصل اول: اطلاعات و اطلاع رسانی
۱۷.....	مقدمه
۱۷.....	تاریخچه و سابقه اطلاعات
۱۹.....	داده
۲۰.....	اطلاعات
۲۴.....	دانش
۲۶.....	اهمیت اطلاعات
۲۷.....	ویژگی های علمی اطلاعات
۳۰.....	چرخه اطلاعات
۳۲.....	اطلاع رسانی
۳۵.....	تقسیم بندی اطلاع رسانی
۳۷.....	ارکان اطلاع رسانی
۴۳.....	اهمیت و ضرورت اطلاع رسانی در جوامع امروزی
۴۵.....	نقش اطلاعات و اطلاع رسانی در تحقیق و توسعه
۴۷.....	نقش اطلاعات در برنامه ریزی توسعه
۵۰.....	نقش اطلاعات و اطلاع رسانی در اقتصاد و فرهنگ
۵۴.....	نقش خدمات اطلاعاتی در پیشرفت فرهنگی
۵۸.....	نظریه های اطلاعات (تئوری های اطلاعات)
۶۵.....	اطلاعات و تصمیم گیری
۶۶.....	اطلاعات، کتابخانه ها و مراکز اطلاع رسانی

فصل دوم: شیوه‌های اطلاع‌رسانی ۶۹

مقدمه	۷۱
نظام‌های اطلاع‌رسانی	۷۲
ابزارهای اطلاع‌رسانی	۷۳
رسانه‌های نوپدید	۷۴
شیوه‌های اطلاع‌رسانی در رسانه‌های الکترونیک	۹۷
شبکه‌های اطلاع‌رسانی	۹۹
اهداف شبکه‌های اطلاع‌رسانی	۱۰۲
مراکز اطلاع‌رسانی: کارآمد؛ حرکت به سوی شکل‌دهی سیستم اطلاع‌مدار	۱۰۳

فصل سوم: ساختار منابع اطلاعاتی ۱۰۹

مقدمه	۱۱۱
تاریخچه منابع اطلاعاتی	۱۱۱
منابع اطلاعاتی	۱۱۶
انواع منابع اطلاعاتی	۱۱۹
تقسیم‌بندی انواع منابع اطلاعاتی بر اساس شکل‌بندی اطلاعاتی	۱۱۹
تقسیم‌بندی انواع منابع اطلاعاتی از نظر تدوین	۱۲۳
کاربردهای منابع اطلاعاتی	۱۳۰
تفاوت‌های منابع چاپی و الکترونیکی	۱۳۰
شیوه دسترسی به منابع الکترونیکی	۱۳۲
معیارهای ارزیابی منابع اینترنتی	۱۳۳
مدیریت اطلاعات	۱۳۵
ضرورت مدیریت منابع اطلاعات	۱۳۸
اهداف مدیریت اطلاعات	۱۳۸
مدیریت منابع اطلاعاتی	۱۴۰

فصل چهارم: رسانه‌ها ۱۴۳

مقدمه	۱۴۵
پیدایش رسانه‌ها	۱۴۵
تقسیم‌بندی رسانه‌ها	۱۴۷
ویژگی رسانه‌های سایبر	۱۵۰
اجزای رسانه‌های سایبر	۱۵۲

۱۵۶.....	مقایسه رسانه‌های دیجیتال با رسانه‌های چاپی.....
۱۵۷.....	مدیریت محتوای در رسانه‌های الکترونیک.....
۱۵۸.....	مدیریت مخاطب در رسانه‌های الکترونیک.....
۱۵۹.....	مدیریت کنترل و اعتبار منبع در رسانه‌های الکترونیک.....
۱۶۱.....	مردم‌یابی رسانه‌های الکترونیک نسبت به رسانه‌های چاپی.....
۱۶۲.....	عوامل موثر در استفاده از رسانه‌های الکترونیک.....
۱۶۲.....	اینترنت به عنوان یک رسانه.....
۱۶۳.....	جستجوی اطلاعات رسانه‌ها.....
۱۶۵.....	فصل پنجم: راه‌های جستجو و بازیابی اطلاعات در اینترنت.....
۱۶۷.....	مقدمه.....
۱۶۸.....	جستجو و بازیابی اطلاعات.....
۱۷۰.....	جستجوی اطلاعات در اینترنت.....
۱۷۰.....	رفتار.....
۱۷۱.....	رفتار اطلاع‌یابی.....
۱۷۳.....	مهارت اطلاع‌یابی.....
۱۷۵.....	فرایند جستجو.....
۱۷۶.....	فرایند جستجو و اطلاع‌یابی.....
۱۷۸.....	نیاز اطلاعاتی.....
۱۷۹.....	ابزارهای جستجو.....
۱۸۸.....	انواع جستجو.....
۱۹۳.....	سایر امکانات جستجو.....
۱۹۶.....	راهکارهای بهبود جستجو.....
۱۹۷.....	نکات مورد توجه در زمان جستجو.....
۱۹۹.....	پیوست ۱: منابع اطلاعات فارسی و خارجی.....
۲۰۱.....	فهرست منابع و مآخذ.....

مقدمه

با نگاهی گذرا بر تاریخ چند هزار ساله تمدن بشری در می‌یابیم که اطلاعات و اطلاع‌رسانی یکی از عامل‌های عمده تکوین و تکامل تمدن‌ها و حکومت‌ها بوده است. جامعه‌هایی که به موقع و سریع اطلاعات مورد نیاز را تهیه، تجزیه و تحلیل کرده و از نتایج آن به‌سرستی بهره گرفته‌اند، همواره موفق‌تر از دیگران بوده و دیگر انسان‌ها و جوامع را تحت تأثیر قرار داده‌اند.

تنوع، تکامل و سرگونی محمل‌ها و رسانه‌های اطلاعاتی، محققان را با حجم گسترده‌ای از انواع اطلاعات روبه‌رو ساخته و تأثیر شگرفی بر رویکرد آن‌ها نسبت به اطلاعات قبلی گذاشته است.

با تعمق در وضعیت کنونی دنیای اطلاعات در می‌یابیم که استفاده از فناوری‌های جدید اجتناب‌ناپذیر است. بدون تردید ابزارهای اطلاع‌رسانی جدید، جایگاه فوق‌العاده‌ای در خدمت به جوامع دارند. از جمله این فناوری‌ها، رایانه، رسانه‌های الکترونیک، پایگاه‌های اطلاعاتی و همچنین انواع ابزارهای دیجیتال و مانند آن را می‌توان نام برد، که هر یک به نوبه خود انقلابی در انتقال، اشاعه و اطلاع‌رسانی به وجود آورده‌اند.

ابزارهای اطلاع‌رسانی در خدمت انواع سیستم‌های اطلاعاتی قرار گرفته‌اند و اطلاعات را کمترین زمان ممکن و با سرعت برق‌اسا به سرمنزل نهایی می‌رسانند.

امروزه میزان آگاهی و شناخت چگونگی استفاده از ابزارهای اطلاع‌رسانی حاصل از پیشرفت دانش و فن‌آوری‌های رایانه و در حقیقت کارایی استفاده از فن‌آوری اطلاعات اهمیت بیشتری یافته است. استفاده از شبکه‌های رایانه‌ای و دریافت اطلاعات از طریق ماهواره‌ها، رسانه‌ها و ... اشاعه اطلاعات و دانش بدون بشر را سریع‌تر و سهل‌تر ساخته است.

بنابراین اطلاع‌رسانی در سطح مطلوب زمانی موثر است که دارای کاربرد وسیع است که برای آن شرایط خاص و اهداف مشخص طراحی و برنامه‌ریزی شده باشد.

در این راستا علم اطلاعات و دانش‌شناسی نیز همراه با تحولات فن‌آوری‌های جدید دروس جدیدی را مطابق با نیازهای عصر فن‌آوری‌های رایانه و شبکه جهانی در میان واحدهای درسی خود قرار داده است. یکی از این دروس، «منابع اطلاعاتی و رسانه‌ها» در دوره‌های کاردانی و کارشناسی علم اطلاعات و دانش‌شناسی و همچنین کارشناسی روابط عمومی الکترونیک است که دانشجویان ملزم به یادگیری و تجهیز مoxته‌های خود با فن‌آوری‌های جدید اطلاعات است.

برای تدریس واحد درسی «منابع اطلاعاتی و رسانه‌ها» در دوره کاردانی و کارشناسی علم اطلاعات و دانش‌شناسی، کارشناسی روابط عمومی الکترونیک، کتاب مدونی به دسترس قرار و از منابع پراکنده استفاده می‌شد. با عنایت به خداوند حکیم و علیم و تجربه چهلین ساله تدریس در این درس و به توصیه و تشویق دوستانم، تالیف کتاب حاضر را شروع کردم؛ هر چند اطمینان دارم که مدرسین بسیاری هستند که صلاحیت، دانش و تجربه ایشان در نوشتن کتاب درسی بیش از بنده است و به علم و آگاهی آنان با فروتنی اذعان دارم.

مطالب این کتاب هماهنگ با سرفصل‌های مصوب دانشگاه علمی کاربردی برای واحد درسی «منابع اطلاعاتی و رسانه‌ها» و همچنین «جمع‌آوری الکترونیکی اطلاعات» تدوین شده است؛ البته فصل‌ها نیز فراتر از سرفصل‌های درسی برای اطلاعات بیشتر عرضه شده است؛ در هر حال تلاش شده است که تجربه سال‌ها تدریس، کار حرفه‌ای و تخصصی در تدوین این کتاب به کار گرفته شود.

کتاب حاضر ثمره راهنمایی و مساعدت‌های اساتید گرامی کتابخانه بدون کمک آنها توفیق انجام این خدمت نصیب نمی‌شد. بر خود فرض می‌دانم از آنها به سبب یاد کرده و بدین وسیله قدران محبت‌های آنان باشیم؛ از جمله استاد بزرگوار سرکار خانم دکتر زهره میرحسینی بابت راهنمایی ارزنده‌شان کمال تشکر را دارم و همچنین از مدیریت محترم انتشارات چاپار جناب آقای محمدی در به چاپ رسانده اثر.

با تشکر

علیرضا محمودی

مدرس دانشگاه جامع علمی کاربردی تهران

تابستان ۱۳۹۳